

MO SALAH: FOR ALLTID NUMMER 74

CHARLOTTE LYSA

EN HEL NASJON HOLDT PUSTEN DA DOMMEREN blåste straffe i det nittifjerde minutt i VM-kvalifiseringskampen mellom Egypt og Kongo den 8. oktober 2017. Da Mohamed Salah satte ballen i mål sekunder etterpå brøt jubelen løs; fotballnasjonen Egypt hadde vunnet gruppen sin og kvalifisert seg til VM for første gang siden 1990. Gatene fyltes med mennesker, flagg og musikk. Men historien om Mohamed Salah er mer enn historien om landsbyguttene som ble fotballstjerne, det er også historien om et land i krise, og fotballens samlende kraft.

FOTBALL, REVOLUSJON OG TRAGEDIE

Fotball har en lang historie i Egypt, som kan spores tilbake til da landet ble lagt under britisk styre i 1880-årene. Sporten forble imidlertid ikke bare okkupasjonsmaktens underholdning. Da al-Ahly ble stiftet som den første fotballklubben kun for egyptere i 1907, var det med en klar nasjonalistisk profil. Mens britene slet med å legitimere sitt styre og møtte mye motstand fra befolkningen, ble fotballklubbene i gryende grad en møteplass for motstandere av kolonistyre.¹ I kjølvannet av den anti-britiske revolusjonen i 1919 forsøkte sistnevnte å roe stemningen ved å erklære Egypt en selvstendig nasjon i 1922, men Storbritannia kontrollerte fremdeles landet militært. Det egyptiske landslaget deltok i OL i 1924 og 1928 handlet

derfor ikke bare om sportslig prestasjon, men om egyptisk uavhengighet fra britene gjennom å vise seg frem som en selvstendig og moderne nasjon i europeernes øyne.²

Den nasjonalistiske dimensjonen bidro til at sport og fotball, ble populært – og Egypt, med sine hundre millioner innbyggere, har en lang rekke store internasjonale fotballprestasjoner å vise til. Særlig det siste tiåret under Hosni Mubarak gjorde Egypt det bra. Det egyptiske landslaget vant Afrikamesterskapet eksepsjonelle tre ganger på rad – i 2006, 2008 og 2010,³ en bragd ingen andre har klart før eller siden. Også på klubbnivå presterte Egypt sterkt, og mellom 2001 og 2008, vant al-Ahly eller deres byrivaler Zamalek afrikanske Champions League til sammen hele fem ganger. At Faraoene, som landslaget kalles, ikke har klart å kvalifisere seg til VM i den samme perioden har derimot vært et nasjonalt traume.

Men de har vært nære. I 2009 vant Egypt 2-0 over Algerie i en forrykende fotballkamp; den siste de skulle spille i kvalifiseringsrunden til VM i Sør-Afrika i 2010. Resultatet betød at Algerie og Egypt sto helt likt i kampen om en plass i VM etter at alle kampene var spilt, en situasjon som aldri før hadde oppstått i VMs historie. Landslagene måtte

Mohamed Salahs draktnummer er en hyllest til de 74 tilskuerne som ble drept under en fotballkamp i Port Said i 2012.

dermed møtes i en ny kamp på nøytral grunn for å avgjøre det hele. Fra seieren i Kairo og i dagene opp mot skjebnekampen var Egypt preget av en ekstatisk nasjonalisme.⁴ «Alle» var ute og feiret i Egypts gater, gamle som unge, fattige som rike, kristne som muslimer. Fotballkampen, som ble spilt i Sudan fire dager senere, endte med 1-0 til Algerie, som kvalifiserte seg til VM i fotball for første gang på 24 år.

Antiklimakset for de egyptiske supporterne var enormt. Selv om kampen var over etter nitti minutter, fortsatte konflikten utenfor banen. Sterke anti-algeriske strømninger blusset opp etter kampene i Kairo og Khartoum, og en rekke voldsepisoder kulminerte til slutt i et angrep på den algeriske ambassaden i Kairo av egyptiske demonstranter. Ifølge Carl Rommel, som har skrevet doktorgrad om egyptisk fotball, førte hendelsene i Khartoum til at luften begynte å sive ut av den egyptiske fotballboblen. Egyptiske supportere forholdt seg i økende grad apatisk til fotballen, og spesielt når det gjaldt landslaget. Fansen distanserte seg mer og mer fra sporten, og særlig etter den egyptiske revolusjonen i 2011 og katastrofen som utspilte seg i Port Said det påfølgende året, mistet fotballen den samlede effekten den tidligere hadde hatt.⁵

Som vi skal se, er det derimot lite som tyder på at fotballen har utspilt sin politiske rolle i Egypt. Da protestene rullet over Tahrir vinteren 2011, var såkalte *ultras* helt sentrale i å beskytte demonstrantene. Begrepet brukes om de mest ekstreme fotballsupporterene, og *ultras*-grupper ble etablert i Egypt rundt 2005, med *Ultras Ahlawi* som støtter Kairo-laget *al-Ahly* og *Ultras White Knights* som holder med rivalen *Zamalek sc* fra samme by. Helt siden egyptisk politi slo ned på supportere under en demonstrasjon til støtte for Gaza på en fotballkamp i 2009, har *Ultras Ahlawi* ukentlig barked sammen med politiet.⁶ Både *Ultras Ahlawi* og *Ultras White Knights* hadde slik

opparbeidet seg erfaringer som gjorde dem bedre rustet enn noen andre til å møte regimets forsøk på å slå ned på protestene med vold.⁷

Under demonstrasjoner mot det midlertidige militærregimet i november og desember 2011, var supportergruppene først nølende til å delta, helt til drapet på et kjent medlem av *Ahlawi* førte til at denne gruppen tok et klart standpunkt mot myndighetenes brutale reaksjoner på protestene. I begynnelsen av 2012 var *Ultras Ahlawis* verbale angrep på myndighetene – som de anklaget for drapet på sin medsupporter – sterkere og mer eksplisitt enn noen gang før.⁸ Under en måned senere skjedde blodbadet som skulle endre egyptisk fotball for alltid.

Første februar 2012 spilte *al-Ahly* bortekamp mot *al-Masry* i den egyptiske havnebyen Port Said. Da kampen var over stormet *al-Masrys* tilhengere banen, og gikk til angrep på de besøkende supporterne med kniver og macheter.⁹ Øyenvitner forteller om grusomme scener, og angripere som tilsynelatende var ute etter å drepe. I dagene etter kom det frem flere tegn på at angrepet var noe mer enn supportervold.¹⁰ Tilskuere fra begge lag fortalte at de ikke hadde blitt ransaket ved inngangen – noe de alltid hadde pleid å bli. Men det skulle bli enda mer utrolig: Øyenvitner hevder at politi og sikkerhetsvakter først ikke brøt inn, og at utgangene i områdene for *al-Ahly*-supporterene var blokkert, slik at de ikke kunne unnsnippe massakren som utspilte seg på arenaen. 74 personer ble drept, 72 av dem *al-Ahly*-supportere, i det som har gått inn i historiebøkene som en av de verste tragediene i fotballens historie. Tragedien har av flere, inkludert *al-Ahly Ultra*, blitt tolket som hevn for supporterens involvering i egyptisk motstandskamp.¹¹

SALAH OG PORT SAID-GENERASJONEN

Etter Port Said-tragedien ble den nasjonale ligaen umiddelbart terminert, og ingen kamper ble spilt

på to år. De ustabile årene, og særlig Port Said, var en katastrofe for egyptisk fotball: Fra å ha vært rangert som nummer 9 i verden i toppåret 2010, raste Egypts landslag på FIFAs rangering. I 2011 var de rangert som nummer 31, i 2012/2013 som nummer 41, før de landet på nummer 60 i 2014. Situasjonen var ikke bedre når det gjald Afrika-mesterskapet. Egypt, som tittelforsvarere fra 2010, mislyktes i kvalifiseringen i 2012 – og var ikke tilbake i Afrikamesterskapet før i 2017. Den dag i dag spilles kampene i den nasjonale ligaen for tilnærmet tomme tribuner.

Da Port Said-tragedien inntraff var Mohamed Salah 19 år, og spilte for Kairo-klubben el-Mokawloon. Salah hadde tidlig vist seg som en talentfull og dedikert fotballspiller, og hadde siden han var 14 år gammel jevnlig pendlet mellom hjembyen sør for hovedstaden og klubbens lokaler i Kairo. For å rekke å treningen klokken to, var han avhengig av å dra fra skolen klokken ni, etter kun to timer med undervisning, har han fortalt liverpoolfc.com:

Fem dager i uken, hver uke i tre eller fire år, tok jeg denne turen. Jeg dro hjemmefra kl 9 om morgenen, og kom frem til treningsbanen 2 eller halv tre. Treningen startet alltid halv fire eller fire. Jeg var ferdig på trening omtrent klokka 6, deretter dro jeg hjem og kom frem ti, eller halv elleve.

Da den nasjonale ligaen var terminert, var det få muligheter for unge egyptiske talenter som ville spille fotball på et høyere nivå i hjemlandet. Løsningen ble for mange å reise ut.

Den sveitsiske klubben Basel hadde fulgt med på Mohamed Salah en stund, og i april 2012 annonserte de at de hadde fått egypterens signatur. Salah fikk sin europeiske debut da han ble byttet inn i det 74. minutt i en Champions League-kamp mot norske Molde. I 2013 ble han solgt til Chelsea, hvor han uten å ha gjort stor

suksess snart ble sendt på lån til italienske Fiorentina.

I Fiorentina fikk Mohamed Salah drakt-nummer 74. På pressekonferansen bekreftet han at nummeret ikke var tilfeldig: «For få dager siden markerte vi at det var tre år siden Port Said, derfor følte det riktig å vise respekt til de 74 ofrene».¹² Gesten gikk ikke ubemerket i hjemlandet, og Mohamed Aboutrika, en tidligere al-Ahly-spiller som selv spilte den skjebnesvangre kampen, takket Mohamed Salah på Twitter: «74... Det kan ikke kjøpes for penger. #Takk Mohamed Salah».¹³ Etter et kort opphold i Fiorentina, gikk veien videre til AS Roma. Salah ble i Roma i to år, og ble kåret til sesongens spiller i italiensk serie A i sin første sesong for klubben. Etter to år i Roma gikk han likevel videre til engelsk fotball og signerte for Liverpool i 2017. Egypteren fant raskt formen, og satte klubbrekord allerede første året med 43 mål på sine 50 første kamper.

DEN EGYPTISKE KONGEN

«Mo Salah, Mo Salah, Mo Salah, running down the wing. Salah-la-la-la-la-la-la, the Egyptian king» synger Liverpool-supporterne, som ikke overraskende har trykket Salah til sitt bryst. Liverpool nådde Champions League-finalen for første gang siden 2007, og Salah ble ikke bare årets spiller i Premier League og sesongens toppscorer, men scoret flere mål enn noen spiller har gjort tidligere siden Premier League gikk fra 22 til 20 lag i 1995. Således er det kanskje ikke overraskende at Liverpool-supportere veivet med egyptiske flagg på Anfield under sesongens siste Premier League-kamp: Mohamed Salah er blitt et ikon, ikke bare blant Liverpool-fansen, men i hele den arabiske verden – ikke minst i hjemlandet. Engelske supportersanger med linjer som «if he scores another few, then I'll be muslim too» har fått arabiske medier til å spørre seg om Mohamed Salah kan bekjempe europeisk islamofobi. En saudiarab-

bisk tjenestemann erklærte at Mohamed Salah skulle få et stykke land i Mekka, muslimenes heligste by, som belønning for at han hadde vunnet tittelen som årets spiller i Premier League. Salah har ikke kommentert tilbudet, men da en egyptisk forretningsmann tilbød ham en luksurvilla etter å ha scoret målet som fikk Egypt til VM, av slo han tvert. Etter sigende skal han ha svart at pengene heller kan doneres til landsbyen hvor han kommer fra.

Da Salah måtte gå av banen 30 minutter ut i Champions League finalen 27. mai 2018, etter en stygg takling av Real Madrid-kaptein Sergio Ramos, raste Egypt. Hashtaggen #Hunden_Ramos trendet på Twitter i flere arabiske land, og da saudi-arabiske Arab News spurte leserne sine «Tror du #Ramos skadet #MoSalah MED VILJE i gårdsdagens #ChampionsLeagueFinale?» svarte 77 prosent av de 4600 respondentene «JA». I kommentarfeltet gikk flere så langt som å hevde at Ramos sannsynligvis hadde fått betalt for å sette Salah ut av spill, og Real Madrid-spilleren har mottatt utallige drapstrusler. Etter få dager hadde en kampanje som krevde at FIFA etterforsket hendelsen over en halv million underskrifter. I skrivende stund er det fortsatt usikkert om Salah rekker å bli frisk til VM, mens en hel nasjon ber om et mirakel.

De voldsomme reaksjonene, spesielt fra egyptere, understreker hvor viktig Salah og VM-deltakelsen er for befolkningen. At han rører ved sterke følelser, er det ingen tvil om. Mohamed Salah er ikke bare en eksepsjonelt god fotballspiller, han blir også oppfattet som jordnær, ekte, sympatisk og from – egenskaper som gjør ham vanskelig å ikke elske uansett hvilken del av Egypt eller verden man kommer fra. Han viser ingen tegn til å ha latt suksessen gå til hodet på seg, og besøker ifølge stolte naboer hjemtraktene med jevne mellomrom. Han har unnlatt å la seg bruke politisk av det sittende Sisi-regimet, samtidig som

han ikke eksplisitt har kritisert det. Det gjør han lurt i, for regimet er klar over hvilken politisk kraft en fotballspiller kan utgjøre: Den pensjonerte legenden Mohamed Abutrika lever for tiden i eksil i Qatar etter å ha blitt plassert på Egypts terrorliste for påståtte bånd til Det muslimske brorskap.

I et Egypt som er mer splittet enn noen sinne, er Salah blitt en figur som nasjonen kan samle seg rundt. Slik sett er det kanskje ikke så merkelig at Salah fikk et ikke ubetydelig antall stemmer i det nylige avholdte valget i Egypt. I valget, hvor president Abdel Fattah el-Sisi vant med 97 prosent av stemmene, var det i prinsippet ingen andre reelle kandidater man kunne stemme på. På den andre siden truet myndighetene med bøter om man avsto fra å stemme. Stemmene til Salah ble da en naturlig måte å protestere på. Samtidig illustrerer denne voldsomme støtten at Mohamed Salah og det egyptiske laget fyller et tomrom som en samlende kraft i en delt nasjon dypt preget av syv år med politiske kriser. President Sisi har dermed god grunn til å være bekymret: I motsetning til ham selv, er Salah en figur som evner å samle bred støtte og å skape en genuin entusiasme hos det egyptiske folk på tvers av sosiale lag. Når Faraone, forhåpentligvis med Mohamed Salah i spissen, entrer banen i Russland i juni, er han dermed noe mer enn landsbygutten med gullfoten. Han er et symbol på håp og et tegn på at egyptisk fotball har gjenreist seg etter flere år med brukket rygg. Egyptere har fått tilbake fotballgleden, og kanskje er egyptisk fotball på vei mot en ny storhetstid.

• f •

CHARLOTTE LYSA er stipendiat i Midtøstenstudier ved Institutt for kulturstudier og orientalske språk (IKOS) ved Universitetet i Oslo.

- 1 James M Dorsey, "Soccer: A Middle East and North African Battlefield," Besøkt 20.05.2018 papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1955513

- 2 Shaun Lopez, "Football as National Allegory: Al-Ahram and the Olympics in 1920s Egypt", *History Compass* 7, nr. 1 (2009).
- 3 Carl Rommel, "A Veritable Game of the Nation: On the Changing Status of Football within the Egyptian National Formation in the Wake of the 2009 World Cup Qualifiers against Algeria," *Critical African Studies* 6, nr. 2-3 (2014).
- 4 Ibid.
- 5 Ibid.
- 6 Dag Tuastad, "From Football Riot to Revolution. The Political Role of Football in the Arab World," *Soccer & Society* 15, nr. 3 (2014)
- 7 Dorsey, "Soccer: A Middle East and North African Battlefield".
- 8 "Troublesome Thugs or Respectable Rebels? Class, Martyrdom and Cairo's Revolutionary Ultras". *Middle East-Topics & Arguments* 6 (2016).
- 9 Dag Tuastad, "From Football Riot to Revolution. The Political Role of Football in the Arab World,"
- 10 Ibid.
- 11 Carl Rommel, "Troublesome Thugs or Respectable Rebels? Class, Martyrdom and Cairo's Revolutionary Ultras".
- 12 Ansa.it ,«Fiorentina: Salah, 'maglia 74 come vittime di Port Said'» Besøkt 20.05.2018. ansa.it/sito/notizie/sport/2015/02/06/fiorentina-salah-maglia-74-come-vittime-di-port-said_e9b7fc18-8b65-489a-b94c-4039d677eeb9.html)
- 13 @trikaofficial, 04.02.2015 twitter.com/trikaofficial/status/562926782702444544?ref_src=twsrc%5Etfw&ref_url=https%3A%2F%2F